

Ratko PERIĆ

Sveti Pavao ambasador Kristov*

Danas je početak 2. čitanja početak 1. Poslanice Solunjanima. Pavao, Silvan i Timotej - "Kristovi apostoli" (*1 Sol 2,7*), veleposlanici, ambasadori. Danas je blagoslovni početak akademske godine. Misijska nedjelja. Što je normalnije nego nekoliko riječi o Pavlovu veleposlanstvu, misiji Crkve i njezinih poslanika, profesora i studenata.

Jednom zgodom bijah u jednoj redovničkoj zajednici. Sestra predstojnica zaželje da se sestrama održi jedno predavanje.

Hajde, skupite se. Imam pri ruci jedno razmatranje o sv. Pavlu.

Nemojte nam sv. Pavla, veli jedna. Dajte nam kojega manjega i slabijega sveca da ga možemo pratiti u misli i slijediti u životu.

Kako tako zboriš? Pavao piše običnim Korinćanima: "Nasljedovatelji moji budite" (*1 Kor 4,16*), i isto ponavlja malo dalje i upotunjuje: "kao što sam i ja Kristov" (*11,1*). Maloj zajednici, sastavljenoj pretežito od časnih žena Lidija, Evodija i Sintiha u Filipima, poručuje: "Nasljedovatelji moji budite", jer mi smo prijatelji "križa Kristova" (*Fil 3,17*). Piše običnim vjernicima u Efezu: "Budite, dakle, nasljedovatelji Božji kao djeca ljubljena" (*Ef 5,1*). Hvali Solunjane što su postali "nasljedovatelji naši i Gospodinovi: sve u nevolji mnogoj", prigrliivši Riječ s radošću Duha Svetoga (*1 Sol 1,6*).

To se tako kaže, ali tko može stići sv. Pavla?

Hoćete li Malu Tereziju? Ta ona vam je u 24. godini apsolvirala teologiju, ne samo apsolvirala nego i doktorirala. Ne na nekom papinskom sveučilištu, nego je sam Papa proglasio doktoricom Crkve, učiteljicom, 33. učiteljem Crkve, točno prije pet godina (19. listopada 1997.), na stotu obljetnicu njezine smrti. Pavao nije proglašen *doctor Ecclesiae*. On je *Doctor gentium*, vaskolika svijeta, a ne samo Crkve. Samo te dvije riječi upisane su u pročelje njegove veličanstvene bazilike u Rimu. *Doctor gen-*

* Tekst pročitao na početku nove akademske godine 20. listopada 2002. na Filozofskom fakultetu i Filozofsko-teološkom institutu Družbe Isusove u Zagrebu. - *Napomena urednika.*

tium, razumije se: *in fide et veritate* (1 Tim 2,7). Učitelj naroda u vjeri i istini.

Kako danas, na Misijsku nedjelju, ne spomenuti sv. Malu Tereziju, proglašenu zaštitnicom misija prije 75 godina? I kako ne govoriti o ambasadoru Kristovu, veleposlaniku Pavlu. A nije takav bio u mladosti, dok je bio Savao, student na Jeruzalemskom sveučilištu na biblicumu "do nogu Gamalielovih" (Dj 22,3). Jednoga je proljeća pošao, s vjerodajnicama pretpostavljenih, na jedan praktični seminar, da posije krv kršćana, gazeći Put Kristov, jer mu je Kristov Križni put bio i *scandalum i stultitia* - i sablazan i ludorija. I upravo na tom Putu, progoneći Kristove Ananije, presreo ga je Gospodin Isus.

Tko si ti da me zaustavljaš? - pita zadihani progonitelj.

A tko si ti da me progoniš? - uzvratu mu glas nebeski.

Ja sam Savao - govori Taržanin sa zemlje, pavši s vilena konja svoje oholosti - "obrezan osmoga dana, od roda sam Izraelova, plemena Benjaminova, Hebrej od Hebreja; po Zakonu farizej, po revnosti progonitelj Crkve, po pravедnosti, zakonskoj, besprijekoran" (Fil 3,5-6). Navede Pavao svoj identitet, ne zaboravivši nijedne oznake.

A Onaj iz sjajna oblaka samo dvije riječi: *Dominus Iesus*. "Ja sam Isus kojega ti progoniš!" (Dj 9,5).

Gleda Savao u ono sjajno Lice, vidio ga je nekoć uživo u Jeruzalemu. Ovdje je dobro prisjetiti se jedne misteriozne rečenice iz 2 Kor 5,16: "Stoga mi od sada nikoga ne poznajemo po tijelu; ako smo i poznavali po tijelu Krista, sada ga tako više ne poznajemo." Iz ovoga se daje zaključiti da je Savao poznao "po tijelu Krista", kad je kao brucš studirao u Jeruzalemu, a Isus prevrtao jeruzalemske stolove, golubove i farizejske duše. Zato je razumljivo da Savao prepoznaje to Lice koje je nekada vidio. Sada preobraženo. Isus ima pravo, Istine mi Božje, uzdahnu pustošitelj, oslijepjen na oba oka od onoga božanskoga Lica!

I Isus mu odredi dvije proročanske zadaće: da pronosi Lice i Ime njegovo ne samo pred sinove Izraelove, nego i pred narode i kraljeve. I, drugo, proreče da će za to Lice i Ime grcati do grla u nevoljama svakojakim.

Isus koji je jedini posrednik između Boga i ljudi, *mediator unicus*: "Jedan je Bog, jedan je i posrednik između Boga i ljudi, ČOVJEK - Krist Isus, koji sebe samoga daje kao otkup za sve" (1 Tim 2,5). Ne kaže Pavao da je jedini posrednik Krist - Bogo-čovjek, nego upravo "čovjek" - *Anthropos*, posrednik svojim tijelom, križnim putem, smrću i uskrsnućem od mrtvih.

Rimljani su imali običaj, kad pokore koju pokrajinu i narod, da iz političkih razloga i socijalnoga mira uzmu i bogove toga naroda i donesu

ih u Rim u Pantheon, tu svebožnicu Carstva. Tu, u Pantheonu, u neka je doba po policama bilo preko 3000 bogova iz svega Rimskoga Carstva, od Urala do Portugala i od Male Azije do Velike Britanije. Rimski su carevi tražili i kršćanskoga Boga, ali su im kršćani odgovorili: "Ne, naš Bog ne može s vašima, jer je naš Bog jedan-jedini, pravi-pravcati, živi-živcati. U vas su napravljeni od gnjile i cigle, od kamena i od drveta. Naš je Bog - Bog živih! Naš ne ide u stalaže, nego u Svetohranište i u srca ljudska."

I Isusu kojega Pavao navješćuje, nema veće uvrede nego da ga se stavi u isti red s bilo kojim utemeljiteljem bilo koje religije na svijetu ili kad bi se s katoličke katedre čula riječ: Isus jest "Totus Deus", ali nije "Totum Dei". On jest Bog, ali nije sve Božanstvo u njemu. Ima putova spasenja i izvan njega. Buda, Išvara, Kami, Krišna, Puruša, Rama, Tao, Muhamed. Vidiš li? Od sinkretizma, irenizma ili lažnoga ekumenizma ništa gore po autentično kršćanstvo.

Pavao je vjesnik, svjedok, veleposlanik i veleučitelj ovjerovljen od toga jedinoga Krista, jedinoga Otkupitelja, Posrednika i Spasitelja. U svome misijskom poletu velikomu Apostolu bijaše ideal doprijeti u najveće gradove tadašnjega svijeta i prenijeti Isusovu Radosnu vijest svakomu ljudskom stvorenju, posebno onim uglednicima, školarcima, filozofima koji bi onda dalje uvjerljivo širili božansku poruku. Želio je vidjeti rektore i dekane Atenskoga, Rimskoga ili Efeškoga sveučilišta.

Osobito je htio posjetiti tri brežuljka s kojih se svijet upravlja, i tada i sada. Brežuljak Akropolu, brežuljak Capitolium i brežuljak...

Tako je pošao iz Soluna u Atenu. Atena, centar ljudskoga stvaralaštva, inkarnacija ljudskih vrednota. čežnja mnogih ljudskih genija. *Sophia* - mudrost! Atena bijaše u religioznom pogledu višebožačka, multiteistička. Rimski satiričar Petronije govoraše da je u Ateni bilo lakše naletjeti na boga negoli na čovjeka. Ljudi se izgubili u mnoštvu bogova, poznatih i nepoznatih, dobrih i svakakvih. Hodao je gradom tri-četiri dana iščekujući sudrugove Silvana i Timoteja. Ožalostio se kad je vidio grad pun idola i kumira (bilo ih je više u Ateni nego u čitavoj Grčkoj). Ali se ispunio Pavlov san. Ljudi ga povelu na najsvečanije mjesto u Ateni, na Areopag, na zapadnom dijelu brežuljka Akropole. Možda je malo kada i malo gdje vidio tako jasnu milost Božju na djelu kao tu. Pomislio je u sebi: "Atena je moja! Bože, hvala Ti što si mi je stavio pred usta i pred oči. želim je obratiti za Tebe!" I dok se uspinjao na katedru, sjeća se nekih kipova u gradu, osobito onoga na kojem je bio natpis: "Nepoznatom Bogu." Pred njim tridesetak filozofa, areopagita, učitelja i učenika. Vidim, Atenjani, da ste bogoljubni. Dokaz te bogoljubnosti jest i mnoštvo oltara i onaj Nepoznatom Bogu. Pavao priznaje da oni štiju Boga, ali ne jasno,

izrazito, nego uvijeno i anonimno. On je došao nejasno proglasiti jasnim, anonimno imenovati pravim imenom. Je li to smisao misija? Treba se maknuti iz podsvijesti i polusvijesti! Neka čovjek živi u punini svjetlosti i spoznaje, a ne u podrumu i mraku.

U svome govoru Pavao je izrekao neke riječi koje su duboko pogodile i povrijedile uznosite Atenjane. Oni ni pred kim ne spuštaju glave, pa ni pred bogovima. Ta oni su izradili bogove! A sada najednom čuju riječi: Bog se ne obzire na vremena *neznanja*. Vi ste, Grci, unatoč svoj svojoj kulturi i civilizaciji, u vremenu neznanja, *agnoia*. Ipak Bog se na to ne osvrće, nego će sve oprostiti onima koji mu se obrate. A svi se posvuda moraju obratiti: *pantas pantou metanoein!* (Dj 17,30). Treba okrenuti pamet, drukčije misliti! Ne: *agnoia* - neznanje, nego *metanoia* - opamećenje. Bog je ustanovio dan u kojem će suditi čovječanstvu po *Čovjeku* - opet onaj *Anthropos* atenskim antropolozima, kojega je Otac uskrisio od mrtvih! Začu se podsmijeh na areopaškoj uzvišici. Mislio je valjda još spomenuti da je i on sam svjedok Uskrsloga, da se i njemu ukazao na putu pred Damaskom, ali nastade komešanje, smijanje, ruganje, guranje, zviždanje. Sudački žiri zadržao je kulturni stav, ali je iz njih izbijala nadutost, podmuklost i sarkastičnost: Slušat ćemo te drugi put. Pavao je to pročitao i "povuče se od njih". Kako je radosno išao uza stepenice, a gle kako sada postideno, oborene glave i pogleda, silazi s propovjedaonice za kojom je čeznuo. Razočaran, mislio je: Možda sam pogriješio što sam onako brzo spomenuo uskrsnuće. Trebao sam se još malo zadržati u hodniku vjere, na silogizmima, pa tek onda ući u razred novoga života i uskrsnuća. čudno kako se taj poraz dojmio Pavlove duše: Nigdje nam nije zapisano da se Apostol više ikada navratio u Atenu. Nije više nikada spomenuo nikoga iz Atene. Nije napisao nikada ni jedne riječi nikomu u Ateni. Nije više nikada citirao nijednoga atenskoga ni grčkoga mudraca. Prekinuo je svaku vezu s Atenom. Povuču se od njih... *egressus ab Athenis* (Dj 18,1), zauvijek! Neka se spašavaju svojom taštom maštom i svojim besciljnim mudrijanjem! Izbrisao je Atenu iz svoga epistolarija i svoje memorije. Atena je umrla njemu i on Ateni. Ipak, Pavao čuje izdaleka Gospodinove riječi: Pavle, nemoj se razočarati! Ako nisi uspio u Ateni, idi u Rim! Dalek je pred tobom put. Digni jedra i budi hrabar. Ja obraćam svijet! Pavao je bio svjestan da je Božja glavna: On zasadio, Apolon zalio, a Bog daje da izraste (I Kor 3,6).

Apostol je sanjao i čeznuo za još drugim brežuljkom, onim u Rimu, Capitoliumom. Bog mu i tu želju ispunio. Tako je Providnost uredila da se Pavao, kad je u Cezareji trebao biti predan židovima, prizvao na cara. *Caesarem appello*. Na cara si prizvao, k caru ćeš i ići (Dj 25,12), reče mu

upravitelj Fest. *Kapitol* je jedan od sedam rimskih brežuljaka, po visini najmanji - ni 50 n/m, a po značenju najuzvišeniji, jer je u starome Rimu bio središte i kulturnoga i kulturnoga života. Iz tih je vremena, koja su trajala 13 stoljeća rimske uprave, do nas doprlo rimsko pravo ili "pisani razum". To je pravo ne samo osnova povijesnih i suvremenih građanskih zakonika, nezaobilaziv predmet na jurističkim fakultetima svijeta, nego i temelj međunarodnoga prava. Tu se, na Capitoliumu, koncentrirala rimska vlast i pravo, sudstvo i vojništvo, jezik i govorništvo. *Capitolium* je simbol zapadne civilizacije i vanjske političke moći. Kad je došao u Rim, nemoguće je da nije posjetio *Capitolium*. Zapravo, je li iz njegove blizine, iz pretorijanskoga zatvora, jasno napisao i *Kološanima* (2,10) i cijeloj ekumeni da je Krist glava svakoga vrhovništva i vlasti, a ne rimski carevi, koliko god oni umišljali da su gospodari svijeta!

Naravno, Pavao je osobito čeznuo za trećim brežuljkom, jeruzalemskom *Golgotom* kao simbolom kršćanskoga, kristovskoga, Božjega pogleda na ovaj i na onaj život i svijet! Posjetio je, razumije se, Kalvariju svaki put kad bi došao u Jeruzalem i na golim koljenima Križnim putem hodočastio na brežuljak Isusova raspeća i uskrsnuća, odakle je crpio svu teologiju o Kristu i čovječanstvu, o grijehu i spasenju, o ljubavi i miru, o čovjeku i Trojstvu.

Jesu li i današnji atenei svijeta - koji su i simbolično i stvarno prozvani po izvornom *Athenaionu* u Ateni - brežuljci s kojih se ljudskom mudrošću upravlja kulturom i tehnikom u svijetu?

Je li i danas *Capitol Hill* - koji se i simbolično i stvarno prozvao po izvornom *collisu Capitolinusu* - brežuljak odakle se mišti i pokušava politički i policijski upravljati i zapadnom i istočnom hemisferom?

Je li i danas Gulgota, ne izgubivši nimalo snage kroz dvije tisuće godina, onaj brežuljak s kojega se istinski i duhovno upravlja svijetom koji hoće Krista Spasitelja? Kristovi smo dakle poslanici (2 Kor 5,20). Mi imamo njegove papire i vjerodajnice. On ne gleda na akropolsku učestost i kapitolsku moć, nego na našu dobru volju, nastojanje i golgotsku spremnost duha da pronesemo Lice i Ime Njegovo ovim svijetom, u kojem će se ne samo čuti pjesma, nego vidjeti živa stvarnost: *Christus vincit, Christus regnat, Christus regnat et imperat*.